

Filosofie „první“

Aristotelés vydělil z celé řady filosofických věd tři „základní“, a zařadil je do tzv. „první filosofie“. Po naše první úvahy může zcela postačit, když se pokusíme aspoň předběžně přezkoumat, co z tohoto jeho pojetí zůstalo resp. co se z něho po mnoha staletích změn stalo, případně co je ještě dnes použitelné. V jistém smyslu nejsnadnější by se to mohlo jevit v případě tzv. matematiky (v Aristotelově pojetí): čísla nebo geometrické útvary jsou vskutku – aspoň to jinak nemůžeme ani pojímat – „neměnné“, tj. musí být také jako „neměnné“ chápány a musí s nimi být takto zacházeno. (Později se ovšem ukáže, že to platí vlastně na všechny intencionální „předměty“ či „objekty“, i když na to už nemyslíme.) Zcela jinak se to má s „nejvyšší“ teoretickou filosofickou disciplínou, totiž „theologií“: „Bůh“ nemůže být chápán jako neměnný, jakmile si uvědomíme, že život bez pohybu, bez proměnlivosti prostě není možný. Máme-li „Boha“ (nebo i za použití jiného jména, tedy např. „Pravdu“) chápat jako živého (živou), nemůžeme ho (ji) zbavit hybnosti a proměnlivosti (což pochopitelně vůbec neznamená a nemusí znamenat něco, co se vymyká řádu a tedy i pochopení smyslu). Pokud bychom tedy chtěli nějak zachovat Aristotelovu „theologii“ (třeba i pod jiným jménem), musili bychom – řekněme předběžně při zachování oné „jedinosti“ – vymezit její „tématiku“ jako „o tom, co je jedno a co se mění“. A „fysiku“ bychom mohli nejen zachovat, ale učinit ji všeobsáhlou disciplínou o všem „vnitrosvětém“. Zabývala by se tedy vším, co má předmětnou i nepředmětnou stránku a co se mění. Určitý problém by bylo nutno řešit, kam přiřadit tzv. intencionální nepředměty, tj. myšlenkové modely událostí a skutečností událostného charakteru. Zajisté by nebylo správné ani možné je zařadit do „fysiky“, ale stejně tak nemožné by bylo je zařadit do „matematiky“ – leda po důkladné revizi této disciplíny (a asi také po jejím přejmenování, už také proto, že její pojmenování je etymologicky spjata s řeckým termínem „mathéma“, zase ovšem s tou podmínkou, že bychom nechtěli tento starý termín vybavit novými hlavními konotacemi). Bylo by proto asi případné založit tuto disciplínu tak, že by s týkala všech myšlenkových „model“, tj. intencionálních korelátů, a to bez rozdílu, zda jsou míněny jako neměnné nebo jako proměnlivé. K tomu by se pochopitelně museli také vyjádřit „matematikové“, zda by jim to takto vyhovovalo a zda v nejvyšších a nejnovějších matematických disciplínách by se to třeba nesetkávalo s vítaností a otevřeností.

(Písek, 060522-5.)